

Šta je klasa: 0 protivrečnostima kapitalizma, eksploataciji i klasnoj borbi

Klasna borba, odnosno socioekonomski sukob unutar i protiv kapitalizma je od samog početka bio pokretačka sila anarhističke teorije i prakse. Da bismo je bolje razumeli, važno je da razjasnimo centralni pojam društvenih klasa.

Šta je klasa, zapravo?

I zašto se anarhisti zalažu za stvaranje društva lišenog klasnih odnosa?

U svakodnevnom govoru, klasa se najčešće poistovećuje sa visinom primanja, pa često možemo čuti kako se za nekoga kaže "lako je njemu, on je srednja klasa." Međutim, pitanje klase je zapravo pitanje odnosa prema vlasništvu nad sredstvima za proizvodnju.

Sredstva za proizvodnju predstavljaju fabrike, mašine, resurse, koje kapitalisti poseduju i od kojih zarađuju tako što zapošljavaju radnike. Radnici, pošto nisu vlasnici sredstava za proizvodnju, nemaju firme, fabrike, prodavnice, moraju da prodaju svoj rad u zamenu za platu, dok kapitalista ubira većinu plodova njihovog rada. Radnicima kao kompenzacija ide plata, koja je daleko niža od vrednosti koju su proizveli za kapitalistu. Višak vrednosti, to jest profit, kapitalista prisvaja za sebe, umesto da ide radniku.

Na ovaj način kapitalistička klasa, buržoazija, to jest vladajuća klasa, parazitira nad radničkom klasom i doslovno živi od krađe. Oni ne rade, ali zato zadržavaju ogromnu većinu plodova rada svojih radnika.

Vratimo se sada na svakodnevni govor. Iako je tačno da visina

nečijih prihoda uglavnom ukazuje na njegovu klasnu poziciju, ovakvo pojednostavljeno shvatanje prikriva način na koji klasa deluje i na pojedinačnom i na društvenom nivou. Time se zamagljuje i njena inherentno konfliktna priroda koju smo opisali u prethodnim rečenicama. Kapitalistička klasa je bogata i ima veća primanja zato što parazitira nad radničkom klasom.

Najpreciznije bi bilo reći da je klasa hijerarhijski društveni odnos zasnovan na eksploataciji, učvršćen pravnim i državnim sistemom koji reguliše vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju.

Drugim rečima: klasa je način organizovanja društva prema tome ko šta poseduje. Dok kapitalista poseduje firme, fabrike, i druge oblike kapitala, radnik jedino poseduje svoju sposobnost za rad.

Važno je napomenuti da hijerarhija i eksploatacija nisu izumi kapitalizma. Od sveštenika-kraljeva prvih mesopotamskih gradova-država, preko Rimskog carstva i njegovog prelivanja u feudalizam srednjeg veka, ljudskim društvima su uglavnom vladale male elite koje su sebi obezbeđivale najveće bogatstvo i moć.

Kapitalizam nije uništio strukture hijerarhijskog društva u kojem manjina eksploatiše ogromnu većinu, već ih je preoblikovao. Zamenio je ranije sisteme socijalne i ekonomske kontrole, poput „božanskog prava kraljeva“ u Evropi ili „nebeskog mandata“ u Kini, i postavio nove mitove kao što je nepovredivost privatne svojine, neutralnost tržišta i navodnu prirodnost kapitalističke hijerarhije.

Sredinom 19. veka Karl Marks je sproveo detaljnu, naučnu analizu kapitalizma i njegovog istorijskog razvoja. Iako su mnogi anarhisti tog doba, naročito Mihail Bakunjin, žestoko polemisali sa Marksom oko revolucionarne strategije i pitanja države, široko su prihvatili njegovu osnovnu klasnu analizu.

Marks je kapitalizam u svojoj srži definisao postojanjem dve međusobno suprotstavljene klase:

- Radničke klase (proletarijata): Onih koji ne poseduju kapital i moraju da prodaju svoj rad da bi preživeli.
- Kapitalističke klase (buržoazije): Onih koji poseduju kapital i žive od tuđeg rada.

Ovaj antagonizam čini samu osnovu kapitalističke eksploatacije.

Što se tiče kapitalista, oni su podeljeni u tri grupacije. Iako danas imaju mnoge pod-tipove, suštinski se mogu svrstati u tri grupe.

1. **Industrijski kapitalisti**

Poseduju i kontrolišu proizvodna sredstva kao što su alati, mašine, pogoni i infrastruktura neophodna za proizvodnju. Nekada su to bili vlasnici fabrika a danas to mogu biti i akcionari i vlasnici najrazličitijih firmi, od proizvodnih pogona do IT kompanija. U praksi, tvoj gazda je industrijski kapitalista: osoba koja stvara profit eksploatišući radnike.

2. **Zemljoposednici i vlasnici nekretnina**

Oni ostvaruju profit naplaćivanjem rente. Sve češće profitiraju i kroz džentrifikaciju (o čemu smo [već pisali](#)), spekulaciju nekretninama i velike projekte urbanog razvoja, takozvanog investitorskog urbanizma poput Beograda na vodi, Skyline Belgrade itd.

3. **Finansijski kapitalisti**

Profitiraju pozajmljivanjem novca uz kamatu. To mogu biti male kreditne agencije, lokalni kriminalci zelenaši, ali i globalne banke koje kreditiraju korporacije i države.

Od 1970-ih, uspon neoliberalizma dao je finansijskom kapitalu ogroman uticaj. To je otvorilo prostor za nove oblike

eksploatacije kroz individualna i porodična zaduživanja putem kreditnih kartica, studentskih kredita, keš kredita, stambenih kredita itd.

Uprkos mnogim, često drastičnim promenama u tome kako danas izgleda radnička klasa, kao i pojavi srednje klase kao sloja stanovništva koji se ne identifikuje sa radnim narodom već se nalazi na mahom višim, menadžerskim pozicijama, ili se radi o vrlo dobro plaćenim programerima i sličnim pozicijama, suštinski elementi klasne eksploatacije ostaju isti.

Što nas gazde manje plaćaju, a što nam stanodavci više naplaćuju, to su oni bogatiji, a mi siromašniji.

Dodatno, nisu samo radnici i kapitalisti u sukobu jedni sa drugima jer sukobi postoje i unutar svake klase.

Kapitalisti moraju stalno da se bore za sve veći tržišni udeo. Ako ne održavaju određenu stopu profita i ne teže njenom uvećanju, neminovno propadaju. Time se stvaraju sukobi interesa između različitih sektora kapitala. Visoka cena nafte, na primer, povećava profit energetske kompanije, ali šteti industriji i transportu.

Na sličan način, iako radnici objektivno imaju zajednički interes da ukinu kapitalizam, u svakodnevnom životu često su prisiljeni da se takmiče jedni s drugima: za posao, stan, platu. Neki poslovi direktno štete drugim radnicima. Globalni lanac proizvodnje stvara nejednake koristi a radnici globalnog juga su brutalno eksploatisani da bi cene proizvoda u bogatim zemljama bile niske.

Na taj način radnička klasa recimo u Francuskoj živi daleko bolje nego radni narod u centralnoj Africi, a zapravo živi bolje jer buržoazija Francuske surovo eksploatiše afrička rudna bogatstva i onda može da priušti da pruži bolje uslove radnicima u svojoj matičnoj zemlji.

Klasa je dodatno razjedinjena nacionalizmom, rasizmom,

seksizmom i drugim oblicima diskriminacije. Žene su, recimo, dvostruko eksploatisane: kroz neplaćeni kućni rad i kroz niže plate na formalnom tržištu rada.

Država postoji da bi održavala kapitalističku ekonomiju, balansirala interese različitih frakcija kapitala i štitila sistem od radničke pobune. Jedan od glavnih mehanizama kontrole je produbljivanje podela unutar radničke klase kroz nacionalizam, rasizam, religijske sukobe i patrijarhat.

Kao anarhisti, smatramo da je oslobođenje moguće samo kroz izgradnju masovnog, revolucionarnog pokreta radničke klase koji će se boriti i izboriti za uništenje kapitalističke tamnice svih naroda sveta.

Bez klasne borbe i izgradnje borbenog radničkog pokreta ne postoji način da radni narod izađe iz podređene pozicije u kojoj ga kapitalisti širom sveta drže.